

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Допущено до захисту

“ _____ ” _____ 2023 р.

Зав. кафедри, д.е.н., професор

_____ **Соколюк С.Ю.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
МАГІСТРА

ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ
ЗАХОДІВ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ У ТОВ «ЗОРЯ» РОМЕНСЬКОГО
РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виконав – студент 2 курсу, групи 21м-пт
освітньої програми «Аграрне
підприємництво та агротрейдинг»
спеціальності 076 Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність
ГУЦЬ Євгеній Віталійович

Науковий керівник – д.е.н., професор

Соколюк Сергій Юрійович

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра Підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Освітня програма Аграрне підприємництво та агротрейдинг

Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ С.Ю. Соколюк
 (підпис) (ініціали, прізвище)
 “ _____ ” _____ 2023р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студенту ГУЦЬ Євгену Віталійовичу
 (прізвище, ім'я, по батькові)

- Тема роботи: Оцінка рівня економічної безпеки та обґрунтування заходів її підвищення у ТОВ «Зоря» Роменського району

Керівник роботи Соколюк С.Ю., д.е.н., професор
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “ _____ ” _____ 20__ року № _____

- Строк подання студентом роботи 07.12.2023

- Вихідні дані до роботи – річні звіти досліджуваного підприємства, науково-економічні праці зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів, програми і плани розвитку різних підприємств та установ та інше.

- Перелік питань, які потрібно розробити

1. Сутність системи економічної безпеки аграрного підприємства

2. Оцінка стану управління фінансово-економічною безпекою ТОВ «Зоря»

3. Організаційно-економічні напрями формування системи економічної безпеки ТОВ «Зоря»

- Перелік графічного матеріалу

Робота містить 5 рисунків та 16 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання рийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів проекту	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	10-21.10.2022	
2.	Одержання індивідуального завдання	23.10.2022	
3.	Складання календарного плану написання кваліфікаційної роботи	25.10.2022	
4.	Підготовка до виконання кваліфікаційної роботи - підбір та вивчення літератури - участь у виконанні науково-дослідних робіт - виконання курсових робіт	Впродовж навчання	
5.	Уточнення теми кваліфікаційної роботи та календарного плану-графіка, виходячи зі специфіки базового підприємства, установи	02.2023	
6.	Підготовка: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - висновків	01.-03.2023 04.-08.2023 09.-10.2023 11.2023	
7.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахування зауважень наукового керівника	29.11.2023	
8.	Написання та оформлення роботи в остаточному варіанті	01.12.2023	
9.	Перевірка роботи на академічний плагіат	06.12.2023	
10.	Одержання відгуку наукового керівника	08.12.2023	
11.	Попередній захист роботи на кафедрі	11.12.2023	
12.	Затвердження роботи завідувачем кафедри	11.12.2023	
13.	Одержання рецензії	12.12.2023	
14.	Захист кваліфікаційної роботи	15.12.2023	

Студент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТОВ «ЗОРЯ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Зоря»

2.2 Оцінка фінансового стану аграрного підприємства

2.3 Оцінювання стану системи економічної безпеки ТОВ «Зоря»

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ЗОРЯ»

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

РЕФЕРАТ

Актуальність теми. Економічна безпека відіграє важливу роль в системі управління сільськогосподарським підприємством, про що свідчить існування великої кількості методів управління, які мають характеристики цільового підходу, тобто ціль у них є визначальним елементом управління. Надійне забезпечення економічної безпеки підприємства можливо лише за комплексного і системного підходу, що дозволяє забезпечити стратегічний розвиток підприємства, розробити тактичні та оперативні дії для мінімізації негативного впливу загроз.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної безпеки аграрного підприємства.

Об'єктом дослідження виступає аграрний сектор України, процес фінансово-економічної безпеки ТОВ «Зоря» та фінансова звітність даного товариства.

Предметом дослідження є фінансово-економічні відносини, що виникають у ході забезпечення фінансової безпеки досліджуваного підприємства.

Методи дослідження. У процесі виконання даного дослідження було використано сукупність загальних та специфічних наукових методів: порівняльний аналіз для визначення оцінки та критеріїв ефективності управління складовими економічної безпеки підприємства, наукового узагальнення - для формування завдань наукового дослідження, а також теоретичного узагальнення - для визначення теоретичного підґрунтя формування економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: фінансова діяльність підприємства, аграрний сектор, економічна безпека, фінансова стійкість, рентабельність, ліквідність, платоспроможність.

ВСТУП

Актуальність теми. Економічна безпека аграрного підприємництва відіграє ключову роль у зміцненні безпеки національної економіки та є передумовою його сталого розвитку. Існує взаємозалежність між розвитком підприємництва та забезпеченням таких функціональних складових державної безпеки, як: фінансова, соціальна, технологічна, продовольча, зовнішньоекономічна, демографічна, енергетична та екологічна. Усвідомлення місця економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в системі безпеки національної економіки дозволяє більш детально підійти до обґрунтування змісту цієї категорії. Процес забезпечення економічної безпеки підприємства можна розглядати як процес реалізації її функціональних складових з метою запобігання можливих збитків і досягнення максимального рівня економічної безпеки в даний час і в майбутньому.

Дотримання економічної безпеки, постійний моніторинг ключових чинників впливу та джерел загроз на її рівень, розробка превентивних заходів щодо їх нейтралізації та мінімізації забезпечить надійність суб'єктів аграрного підприємництва та стійкість їх розвитку у перспективі, що й зумовило вибір теми магістерської роботи.

Мета і завдання дипломної роботи. Метою дослідження є характеристика та організація системи безпеки аграрного підприємства, визначення впливу на безпеку економіки України. Проаналізувати проблеми економічної безпеки підприємства й комплексно покращити систему забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства ТОВ «Зоря» Роменського району.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- надати характеристику діяльності ТОВ «Зоря»;
- провести аналіз факторів впливу на підприємство;
- проаналізувати фінансово-економічний стан агропідприємства;

- визначити напрямки покращення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Об'єктом дослідження є аграрний сектор України, процес постачання фінансово-економічної безпеки ТОВ «Зоря» Роменського району та фінансова звітність даного товариства.

Предметом дослідження є фінансово-економічні відносини, що виникають у ході забезпечення фінансової безпеки досліджуваного підприємства.

Методи дослідження. У процесі виконання даного дослідження було використано сукупність загальних та специфічних наукових методів: порівняльний аналіз для визначення оцінки та критеріїв ефективності управління складовими економічної безпеки підприємства, наукового узагальнення - для формування завдань наукового дослідження, а також теоретичного узагальнення - для визначення теоретичного підґрунтя формування економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Проблема забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств давно цікавить науковців. В той же час, дослідження економічних літературних джерел свідчить про відсутність єдиного підходу до трактування сутності даного поняття.

Так, В.І. Ткачук та М.І. Яремова трактують поняття «економічна безпека сільськогосподарського підприємства» як стан підприємства, що характеризується стійкістю до різного роду загроз та сезонних коливань, здатністю забезпечувати реалізацію економічних інтересів та ефективно розвиватися у змінних природно-кліматичних умовах. А.В. Суханова надає наступне визначення: «Економічна безпека сільськогосподарського підприємства – це такий стан його господарських ресурсів, що забезпечує раціональну галузево-організаційну структуру підприємства, враховуючи географічне розташування та природно-кліматичні умови його діяльності, за якого воно здатне ефективно протидіяти можливим загрозам внутрішнього та зовнішнього середовища, а також досягати поставлених цілей і завдань на основі реалізації обраної ним стратегії розвитку. На думку Н.В. Фарафонової, економічна безпека підприємства – це комплексне поняття, складна система взаємодії основних функціональних складових, ефективність яких посилює захист від існуючих чи прогнозованих загроз і небезпек та впливає на кінцеві результати діяльності. Таким чином, для досягнення найвищого рівня економічної безпеки підприємство повинно працювати над забезпеченням високого рівня безпеки основних її функціональних компонентів.

На думку К.О. Утенкової, доцільно виділити наступні складові економічної безпеки аграрного сектору: фінансова, кадрово-інтелектуальна, виробничо-технологічна, політико-правова, безпека прийняття рішень і захищеність інформації, екологічна, інвестиційно-інноваційна, соціальна, маркетингова, ресурсно-технічна, енергетична, продовольча, транспортна.

Аналіз поняття «економічна безпека підприємства»

Автор	Визначення
1	2
Белокуров В. В. [24]	Наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства до його стратегічних цілей і завдань
Безбожний В. Л. І. [25, с. 11]	Економічна безпека повинна відповідати двом умовам: — збереженню економічної самостійності країни, її здатності у власних інтересах приймати рішення, які стосуються розвитку господарства; — можливості збереження вже досягнутого рівня життя населення та здатності його
Богомолів В. [26, с. 5—8].	Ядром антикризової економічної політики може бути розробка точних індикаторів економічної безпеки, а в широкому розумінні економічна безпека має дві складові: — інтереси та цілі в рамках кордонів країни, тобто підтримка державного суверенітету; — місце країни в світовому розподілі праці, світовій торгівлі, міжнародних фінансових та
Варналій З. С. [27]	Забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів суб'єкта господарювання для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування основних
Ващекін М. [28, с.31—41]	Економічна безпека — це стан, в якому народ може суверенно визначати шляхи та форми свого економічного
Гусєв В.С. [29]	Такий стан економічного розвитку суб'єктів господарювання (особи, держави, організації), який забезпечує йому гармонійний розвиток і ефективне використання шансів і
Грунін О. А. [30]	Економічна безпека підприємства - стан господарчого суб'єкта, у якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає послаблення, запобігання або захисту від існуючих небезпек та загроз або непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та
Ілляшенко С. Н., [31] Кузенко Т. Б.	Стан ефективного використання його ресурсів і існуючих ринкових можливостей, що дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам і забезпечувати його тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії
Євдокимова Н. М. [33, с. 4—12].	економічна безпека як базову відносно поняття «фінансова безпека», визначає її як такий стан економічного механізму країни, який характеризується збалансованістю та стійкістю до негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, його здатності забезпечувати на основі реалізації національних інтересів стабільний та ефективний розвиток вітчизняної економіки та соціальної сфери. На його думку, економічна безпека базується на економічній незалежності, стабільності національної економіки, здатності до економічного
Кулаженко В.В. [34]	Економічна безпека - характеризує стан захищеності економічних інтересів особистості, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз, який заснований на незалежності, ефективності та конкурентоспроможності

1	2
Кірієнко А. В. [35]	Стан оптимального для підприємства рівня використання його економічного потенціалу, за якого діючі та/або можливі збитки виявляються нижчими за встановлені підприємством
Козаченко Г. В. та Пономарьова В.П, Ляшенко О.М. [36]	Економічна безпека - як стан країни, в якому народ (через систему державного управління) може суверенно, без втручання та тиску ззовні, визначати шляхи та форми свого економічного розвитку. Міра гармонізації в часі й просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів навколишнього середовища, які діють поза
Лисенко Ю., Міщенко С. [37]	Стан виробничо-економічної системи, при якому функціонують механізми запобігання чи зменшення ступеня впливу погроз стабільності функціонування і розвитку підприємства.
Мойсеєнко І.П. [38]	Економічна безпека — це загальнонаціональний комплекс заходів, який направлений на постійний та стабільний розвиток економіки держави та включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам
Омельчук С. С. [39]	Стан найбільш ефективного використання ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому
Ортинський В. Л. [40]	Захищеність потенціалу підприємства (виробничого, організаційнотехнічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх
Пилипенко Н.М. [41].	Економічна безпека — це стан держави, у відповідності з яким забезпечена можливість створення, розвитку умов для плідного життя та зростання статку його населення, перспективного розвитку в майбутньому.
Стаховяк З. [42]	Такий стан розвитку економічної системи, який забезпечує її ефективне функціонування засобом належного використання внутрішніх та зовнішніх чинників, а також здатність результативного протистояння негативному зовнішньому впливу.
Тамбовцев В. [43]	Сукупність властивостей стану виробничої підсистеми економічної системи, яка забезпечує можливість досягнення
Шкарлет С. М. [44]	Економічна безпека - такий стан національної економіки, який дозволяє зберегти стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особистості, родини,
Ткаченко В.Г., Богачев В.И. [45]	Захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності.
Плетникова І. Л. [46]	Стан захищеності його діяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також здатність адаптуватися до існуючих умов, які не впливають негативно на його діяльність.
Шликов В. [47]	Стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних погрозів.

За допомогою даних визначень представлених в таблиці 1.1 на нашу думку, не у повній мірі розкривають сутність поняття економічної безпеки, хоча у науковців широкий спектр поглядів на термін «економічна безпека підприємства», та різними підходами тлумачать дане поняття.

Тому ми пропонуємо розглядати економічну безпеку як сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників підприємства. Пропоную розглянути складові економічної безпеки аграрних підприємств та звернути увагу на взаємозв'язки між ними (рис. 1.1).

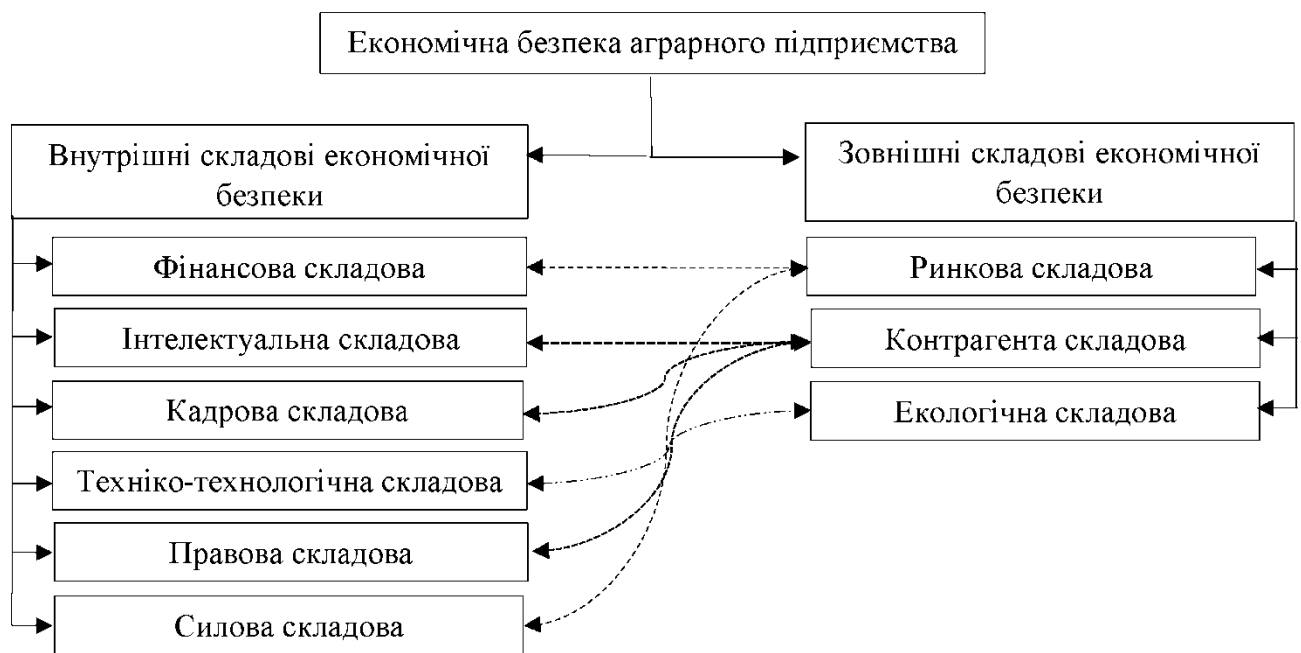

Рис. 1.1. Складові економічної безпеки аграрного підприємства та взаємозв'язки між ними

Як свідчать дані рис. 1.1, економічна безпека аграрного підприємства має внутрішні та зовнішні складові, що взаємопов'язані між собою.

До внутрішніх чинників належать: обсяг фінансових ресурсів, наявність кваліфікованого персоналу, матеріально-технічне забезпечення, налагодження технологічного процесу, якість та структура природних ресурсів, інформаційно-аналітичне забезпечення, робота з винахідництва та раціоналізаторства, організація системи управління та контролю, соціальний захист працівників, інвестиційний клімат на підприємстві, рівень екологізації сільськогосподарського

виробництва та інтегрованість підприємства у виробничі та ринкові відносини.

До зовнішніх чинників належать зв'язки з контрагентами, господарське та податкове законодавство, кон'юнктура ринку, невизначеність зовнішнього середовища, державна підтримка сільськогосподарських підприємств та природно-кліматичні умови, державна підтримка сільськогосподарських підприємств, налагодження технологічного процесу, інвестиційна привабливість підприємства, економічна безпека сільськогосподарських підприємств, невизначеність зовнішнього середовища, господарське та податкове законодавство.

Зовнішні чинники обумовлені впливом зовнішнього середовища, а їх дія може стати як загрозою, так і можливістю. Посилення впливу зовнішнього середовища на функціонування підприємств агросфери проявляється у ризиках та невизначеності відносин з партнерами, частих змінах правил та нормативів податкового й митного законодавства; нестабільності фінансово-кредитних відносин та банківських установ; заборонах та обмеженнях на традиційних аграрних ринках, недосконалості державно-приватного партнерства у сфері агробізнесу. Економічний простір у країні характеризується наявністю корупційної складової, порушеннями податкової та економічної дисципліни, тіньових відносин в усіх сферах господарювання, використанням недосконалості чинного законодавства недобросовісними учасниками ринку.

За таких обставин процеси досягнення конкурентоспроможності й сталого економічного розвитку підприємств агросфери залежать від забезпечення їх економічної безпеки, ефективності корпоративного управління та маркетингових стратегій реалізації готової продукції і послуг. Особливу увагу необхідно звернути на чинники, які ускладнюють забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств агросфери або загрожують їй. Йдеться про інформаційну, кадрову, фінансово-економічну складові єдиної економічної безпеки.

Сільськогосподарські товаровиробники мають обмежену спроможність обмежувати коваріатні ризики, як посухи, які впливають майже на всі сільськогосподарські підприємства в регіонах одночасно. Теоретично ці

1
обмеження не існували, якби капітал і страхові ринки були ідеальними і могли об'єднувати ризики ширше, але реальність для багатьох сільськогосподарських підприємств, в тому, що відповідні ринки капіталу та страхування погано розвинені, і вони слабо пов'язані між регіонами. В результаті на економічні рішення сільськогосподарських підприємств сильно впливає відсутність кредиту та недосконалі страхові послуги.

Розглянемо можливості прийняття рішень сільськогосподарськими підприємствами під впливом ризику зовнішнього та внутрішнього середовища. Отже, у підприємницькому сільському господарстві підприємства стикаються з численними природними, ринковими та інституційними ризиками в генеруванні засобів для ефективного свого розвитку. Ризик врожайності, ризик цін на врожай, ризик захворювання та травматизму є важливими ризиками, які переважають у сільськогосподарському виробництві.

Для сільськогосподарських підприємств розроблені різні механізми подолання ризику. Ці механізми пропонують короткочасний захист за довгострокових витрат (наприклад, диверсифікація та спеціалізація). Як результат, сільськогосподарські підприємства приймають фінансово-виробничі рішення під впливом ризику.

Тому їх ставлення до ризику, як правило, відображає пояснення багатьох спостережуваних економічних рішень. Знання, ставлення керівників сільськогосподарських підприємств до впливу ризику має важливі наслідки для впровадження нових сільськогосподарських технологій та успіху програми розвитку сільськогосподарського підприємства.

При вимірюванні ставлення до ризику виділяють два підходи:

- економетричний;
- експериментальний.

Економетричний підхід заснований на фактичних даних про поведінку сільськогосподарських товаровиробників, який зазвичай передбачає, що сільськогосподарські підприємства максимізують очікувану корисність доходу. З огляду на технологію сільськогосподарського виробництва, ризик, пов'язаний з виробництвом та кон'юнктурою ринку, спостережуваний рівень використання вкладених коштів може виявити основний ступінь відхилення фінансово-

господарської діяльності сільськогосподарських підприємств від ризику [15]. 1

Експериментальний підхід заснований на анкетуванні, щодо гіпотетично ризикованих альтернатив з реальними платежами або без них. Так, респондентів просять вибирати між напрямками діяльності, які відрізняються доходами та ймовірністю збитків. Далі експериментальний підхід класифікується на очікувану корисність та несподівану корисність. Реальні доходи та прибутки можуть призвести до стимулюючих ефектів і можуть не виявити справжні переваги сільськогосподарських підприємств щодо ризику [23].

Емпіричні дослідження того, як різниться ризик для окремих сільськогосподарських підприємств, можуть бути корисними для прогнозування впровадження технологій та інновацій, участь у поза господарських роботах та підборі сільськогосподарських культур, оскільки поведінка щодо ризику та відхилення від ризику відіграє важливу роль у цих рішеннях.

Економічне середовище характеризується високим ступенем ризику та невизначеності, спричинених нестабільністю опадів, погано функціонуючих або відсутніх ринків, шкідників тощо. Ризик та невизначеність впливають на рішення щодо виробництва та споживання сільськогосподарських підприємств. За умов, коли страхові та кредитні ринки є неповними або не існують, та заощадження заощаджень підприємств занадто мало, щоб впоратися з ризиком, єдині механізми, які залишаються - це збільшувати витрати та / або використовувати консервативні методи виробництва продукції рослинництва і тваринництва. Також необхідно зазначити, що сільськогосподарські підприємства використовують диверсифікацію доходу для управління та зменшення ризику. Інколи, більш важливою стратегією є намагання сільськогосподарських підприємств диверсифікувати економічну діяльність раніше, ніж трапляються потрясіння або переправляти рішення після потрясіння. Ризик не тільки впливає на дохід від врожаю, він має опосередкований вплив на доходи від несільськогосподарської діяльності [7].

Організаційні механізми проявляються з боку сільськогосподарського підприємства у регулюванні внутрішнього бізнес-середовища із застосуванням ефективних заходів, у прийнятті самостійних рішень з організації фінансово-

господарської діяльності, диверсифікації бізнесу, формуванні системи управління організацією, зміні напрямів діяльності[49].

Отже, необхідний механізм діагностики економічної безпеки сільськогосподарського підприємства, що ґрунтується на трьох блоках механізмів: за сферою дії (фінансові, соціальні, інноваційні, економічні), за терміном дії (стратегічні, тактичні, оперативні), за вектором дії (мотиваційні, організаційні) (рис. 1.3).

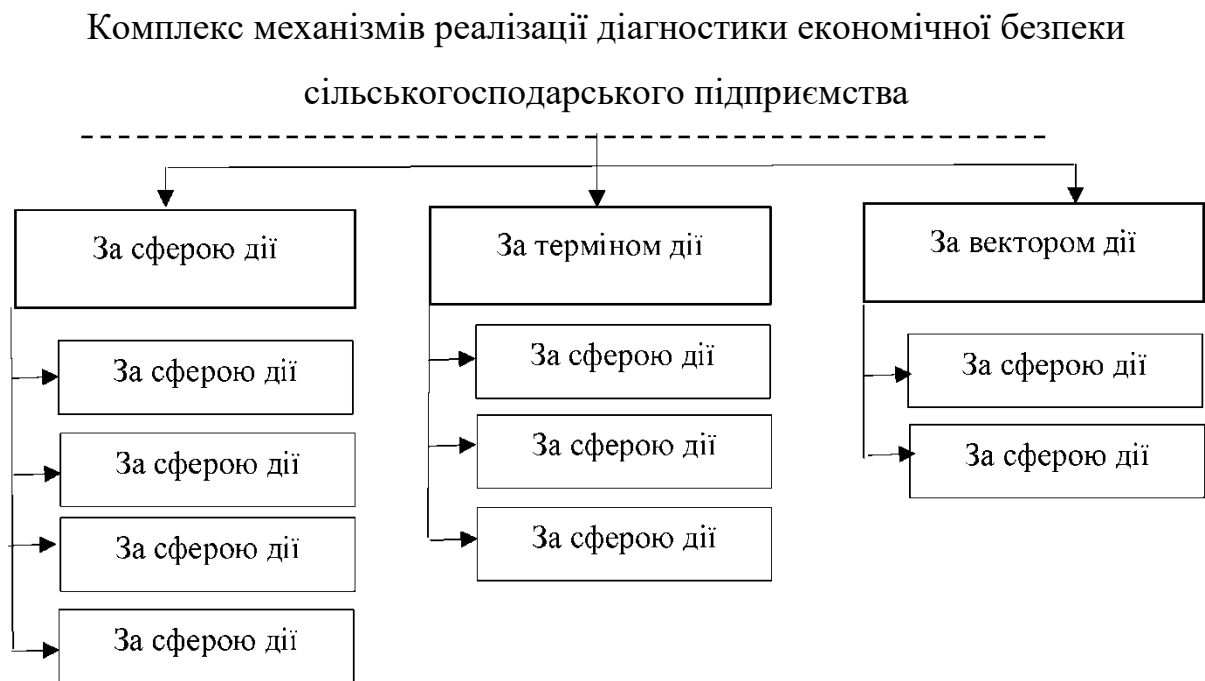

Рис. 1.3 Комплекс механізмів реалізації діагностики економічної безпеки сільськогосподарського підприємства

Отже, аналізуючи усе вищесказане під економічною безпекою аграрного підприємства, на наш погляд, слід розуміти систему досягнутих та очікуваних результатів діяльності підприємства, яка зумовлена узгодженням його бізнесових цілей і бізнес процесів та передбачає раціональне використання виробничо-економічних ресурсів. Відповідно, під забезпеченням економічної безпеки аграрних підприємств розуміється послідовний, безперервний, системний процес, перебіг якого передбачає: діагностику зовнішнього та внутрішнього середовища підприємницької діяльності; планування, прогнозування, організацію та реалізацію заходів щодо підтримки стабільного функціонування підприємства

1
відповідно до його стратегічних і поточних цілей. Це досягається, в першу чергу, шляхом найбільш раціонального розподілу та використання ресурсів, оптимізації бізнес-процесів, впровадженням інновацій у всі напрями діяльності; використанням маркетингових стратегій ринкової поведінки та системного управління.

При формуванні оцінки економічної безпеки підприємств важливим є вивчення особливостей теоретичних підходів. Однак, не дивлячись на велику зацікавленість закордонних й вітчизняних вчених у розробках методики оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, слід зазначити, що більшість розробок присвячених державному або регіональному рівню, тоді як питання оцінки економічної безпеки підприємств є досить відкритим.

Повна множина рівнів економічної безпеки підприємства складається з п'яти нечітких підмножин виду:

- нечітка підмножина станів «граничної небезпеки»;
- нечітка підмножина станів «небезпеки»;
- нечітка підмножина станів «середнього рівня безпеки»;
- нечітка підмножина станів «відносної безпеки»;
- нечітка підмножина станів «граничної безпеки».

Сучасна ситуація на вітчизняному та світовому ринках характеризується ускладненням комерційних схем, використанням комплексних продуктів, посиленням конкуренції між компаніями. Грошові та фінансові потоки, рух капіталу, управління ресурсами та персоналом стає все більш складним завданням, пов'язаним із зростанням обсягів звітності та документообігу, збільшенням швидкості інформаційних потоків. Зазначені фактори посилюють економічні ризики, що залишаються на досить високому рівні. Якщо раніше для шахрайських дій у сфері підприємництва були характерні досить очевидні і примітивні способи обману, то сьогодні вони стали більш складними і витонченими. До цього призводить незадовільне керівництво, слабка кадрова політика, а також складності з пошуком інформації по конкретній компанії або підприємству. Упереджена і неправдива інформація широко поширена, оскільки більшість вітчизняних засобів масової інформації залежить від політичних та

економічних зв'язків власників.

Таким чином, сучасні підприємства стикаються як із зовнішніми, так із внутрішніми факторами виникнення кризи, які проявляються у наступному: зниження кількості обігових грошей і труднощі з отриманням кредитів; зміна напрямків діяльності компанії і організаційної структури; зниження заробітної плати працівників і загального рівня життя; відсутність повного завантаження працівників; загострення відносин між співвласниками підприємства; збільшення випадків невиконання договірних обов'язків контрагентів і збільшення заборгованостей; зниження фінансування заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки підприємства.

Для політики розвинутих країн характерна розробка стратегічних планових документів щодо зміцнення безпеки підприємств та країни в цілому. При цьому суб'єкти підприємницької діяльності мають важливу місію у економічній та соціальній діяльності країни, а рівень їх захищеності, безпосередньо, залежить від впливів чинників зовнішнього середовища. Розуміючи важливість результатів діяльності підприємства та їх рівень економічної безпеки більшість економічно розвинутих країн світу за останні роки зняли переважну більшість адміністративно-законодавчих обмежень та створили сприятливі фінансово-економічні умови діяльності, а також запровадили ряд податкових стимулів [4, с. 19].

Вивчення досвіду економічного господарювання розвинутих країн світу доводить загальновизнаний факт, що саме технологічна революція є одним з тих факторів, які забезпечили цим країнам стабільний розвиток. В умовах глобальної конкуренції інноваційний фактор визначає парадигму економічного розвитку і сутність поняття економічної безпеки. Економічна безпека - це сукупність умов, при яких зберігається здатність генерувати інноваційні зрушення в економіці з метою забезпечення і захисту стабільного економічного розвитку, протистояння зовнішнім економічним загрозам.

Якісне зростання економіки забезпечується: великими структурними зрушеннями та становленням інтенсивної моделі економічного росту при послідовному збільшенні частки наукомістких галузей промисловості, оновлення

1.
виробничої бази за рахунок застосування ресурсів - і енергозберігаючої технології, розвитком електроніки та її впровадженням у всі виробничі і невиробничі процеси (електронізація та комп'ютеризація економіки), революційними змінами в комунікаційних системах і переходом до моделі інформаційного суспільства.

У розвинених країнах сучасні технології виробництва будь-якої продукції, в тому числі і будівельної, змінили свою сутність: стало вигідніше збільшувати обсяги виробництва, а обсяги надання послуг виробничого і невиробничого характеру, революційно зросла продуктивність праці, підвищилися кваліфікаційні вимоги до робочої сили. З точки зору перспективи економічного розвитку опосередкованою вигодою від інноваційної діяльності стає створення робочих місць на нових виробництвах (підприємствах) в результаті комерціалізації технологій (створення комерційного продукту) і отримання значної кількості патентів представниками традиційних виробничих галузей промисловості в протиположних галузях високих технологій (аерокосмічної промисловості, комп'ютерної та офісної техніки, зв'язку, фармацевтичної промисловості) [10].

Одним з пріоритетних напрямків у діяльності іноземних спецслужб стало проведення економічної розвідки, під якою в широкому розумінні мається на увазі комплексне сприяння спеціальними силами і засобами зовнішньоекономічного курсу держави і комерційної діяльності приватноправових кіл. Одночасно з проведенням економічної розвідки спецслужби здійснюють заходи з протидії аналогічних дій з боку інших іноземних держав, в тому числі спрямовуються у сферу приватного бізнесу [11]. Такий збіг інтересів держави і приватного сектора створює сприятливі умови для активного використання спецслужбами служб безпеки фірм, приватних розшукових та охоронних агентів для вирішення наступних завдань:

- вивчення конкретних осіб з числа співробітників іноземних фірм, що виходять на місцевий ринок, у відношенні яких є дані про їх належність іноземним спецслужбам;

- створення умов для проведення спецслужбами активних заходів з позицій приватних фірм;

1

- здійснення контрольних розвідувальних заходів щодо виявлення агентури і розвідників іноземних спецслужб на каналах зовнішньоекономічних зв'язків.

Для цього, наприклад, у навчальних закладах, в яких ведеться підготовка фахівців для служб безпеки банків, фірм, підприємств, у разі виходу їх на зовнішньоекономічні організації, слухачів в обов'язковому порядку знайомлять з особливостями діяльності відповідних розвідувальних служб, навчають прийомам виявлення їх агентів [12].

Держави прагнуть захистити цінну науково-технічну та іншу інформацію від іноземних конкурентів і регламентувати форми та методи захисту цінної інформації приватного сектора. При цьому слід мати на увазі, що у сфері інформаційної безпеки інтереси бізнесу і держави, як і в інших сферах збігаються. І державні, і приватні органи, служби та організації доповнюють один одного в цілях захисту національних інтересів з метою посилення геополітичного становища і авторитету держави, а також підвищення якості життя населення.

Системи забезпечення інформаційної безпеки розвинених країн можуть слугувати моделями для створення такої в Україні. Причому, створення системи безпеки та вдосконалення законодавства в сфері інформаційної безпеки стає все більш актуальною. Особливо актуальна ця проблема для населення, що все більш активно бере участь в процесах комп'ютеризації, в системах та мережах Інтернету і як користувача, і як активного учасника в обміні інформацією.

З метою створення сприятливих умов для розвитку структур безпеки підприємництва та створення ефективних механізмів взаємодії з ними з боку органів державної влади і управління доцільно на законодавчому рівні стимулювати процес формування недержавної системи безпеки. Коректне і найбільш повне втілення в життя практики вироблення законодавчої основи регулювання відносин у сфері безпеки підприємницької діяльності вимагає обов'язкової участі у цьому процесі підприємницьких служб як основного замовника цього виду діяльності на ринку товарів і послуг.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СТАНУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТОВ «ЗОРЯ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Зоря»

ТОВ «Зоря» є самостійним господарюючим суб'єктом, який має права юридичної особи та здійснює виробничу й комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку, заснованим рішенням засновника на його власності з правом найняття робочої сили.

Предметом діяльності товариства є:

1. Вирощування зернових та олійних культур;
2. Розвиток скотарства та свинарства;

Управління підприємством здійснює його засновник або уповноважена ним особа. Всі рішення засновника є обов'язковими для виконання працівниками підприємства, крім випадків, якщо це рішення суперечить чинному законодавству.

Майно підприємства формується за рахунок особистих внесків засновника, прибутків, одержаних від виробничої та комерційної діяльності господарства, а також інших надходжень і власності засновника. Фірма може брати в оренду або користування земельні або майнові паї громадян, має право надавати і передавати підприємствам, установам, організаціям і громадянам обмінювати, здавати в оренду, надавати у тимчасове користування, належне йому на праві власності, майно.

Стратегічне бачення компанії ТОВ «Зоря» здійснюється шляхом формування управлінських рішень на основі оцінки таких факторів як ринкова ситуація; очікувана ефективність; вплив минулих стратегій; рівень ризику; вплив власників; вплив внутрішнього і зовнішнього середовища; залежність від фактору часу тощо.

Стратегічне управління компанії та реалізація цілей сталого розвитку на

засадах соціальної відповідальності представлено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Стратегічне бачення компанії ТОВ «Зоря» та її внеску у
реалізацію цілей сталого розвитку на засадах соціальної відповідальності**

Ключові напрями соціальної відповідальності	Складові цілей сталого розвитку
1	2
Співробітники: - гідна оплата та належні умови праці; - реалізація ефективних практик організації праці та - дотримання прав людини і громадянина; - соціальні гарантії роботи персоналу, у т.ч. через підтримки; - дотримання норм охорони і безпеки праці; - розвиток корпоративної культури і корпоративного - дотримання умов гендерної рівності;	- підтримка здоров'я і благополуччя співробітників - підвищення якості освіти і забезпечення нарощення потенціалу - участь у створенні умов гідної роботи та економічного зростання - внесок у сталий розвиток
Бізнес-партнери: - дотримання стандартів якості, безпеки, надійності, екологічності продуктів та послуг; - участь у спільних ініціативах та підтримці проектів розвитку;	
Природне середовище діяльності (довкілля): - мінімізація викиду шкідливих речовин у повітря транспортом, що використовується у процесі діяльності компанії; - запровадження енергозберігаючих технологій та інших ресурсів; - сортування сміття та управління відходами;	

Товариство вкладає максимум зусиль для зростання виробництва та шукає нові шляхи збуту продукції, для більш стабільного зовнішнього середовища. Тому даному агропідприємству для кращого функціонування пропонуємо використовувати стратегію «Проникнення». Тому що, дана стратегія сприяє зусилля підприємства на більш глибоке проникнення на ринок і додаткові зусилля по збільшенню темпів зростання обсягу виробництва та продажів.

Отже, після проведення дослідження можна зробити висновок, що директор ТОВ «Зоря» є керівником демократичного стилю. Як правило керівники даного стилю мають рівний тон під час спілкування, терплячість до критики,

2
доброзичливість та відкритість. Вважають, що даний стиль керівництва орієнтований в першу чергу на розкриття у робітника професійних можливостей, що у кінцевому результаті приводить до високих виробничих показників. Отож і метод управління директор він використовує соціальний орієнтований на людину. Даний метод забезпечує розвиток й формування колективів через фактори їхньої діяльності. Такими факторами є мотиви, потреби, ідеали, інтереси, цілі, нахили.

2.2 Оцінка фінансового стану аграрного підприємства

За допомогою аналізу фінансової звітності забезпечується можливість прийняття зваженого управлінського рішення щодо фінансового стану, результатів діяльності, інвестиційної привабливості, кредитного ризику користувачами звітної інформації, насамперед зовнішніх користувачів - акціонерів, інвесторів, постачальників, кредиторів, державні наглядові органи.

Аналіз фінансового стану за даними фінансової звітності є необхідною умовою оцінки якості господарської діяльності підприємства. Аналітичні дослідження фінансової звітності підприємства надають можливість оцінити його платоспроможність і ліквідність, рівень фінансової стійкості й ділової активності, обсяги і якість дебіторської та кредиторської заборгованості.

Аналізуючи фінансовий стан підприємства, треба передусім чітко розрізняти фінансову діяльність і фінансовий стан підприємства.

Фінансова діяльність — це організація рівномірного надходження, поповнення, руху і використання засобів за їх цільовим призначенням, планування фінансових ресурсів і контроль за їх формуванням і використанням.

Фінансовий стан — це результат фінансово-виробничої діяльності. Він характеризується розміром засобів підприємства, їх розміщенням і джерелами

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- загальна оцінка фінансового стану;
- перевірка виконання зобов'язань за розрахунками з бюджетом, банками, кредиторами, а також використання засобів за цільовим призначенням і забезпеченості ними;

- перевірка використання права на кредитування, забезпеченості та ефективності кредиту;
- виявлення можливостей поліпшення фінансового стану на основі залучення джерел і прискорення оборотності оборотних засобів;
- розробка заходів щодо використання виявлених резервів і контроль за їх виконанням.

У таблицях 2.2 та 2.3 наведено порівняльний аналітичний баланс активу, пасиву та оборотних активів.

Таблиця 2.2

Актив порівняльного аналітичного балансу
тис. грн.

Актив	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни			
	на початок звітного	на кінець звітного періоду	на початок звітного	на кінець звітного	в абсолютних величинах	у питомій вазі (5 — 4)	у % до величини на початок	у % до зміни підсумку
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Необоротні активи	19716,6	22982,1	20,57	19,76	3265,5	-0,81	16,562	15,973
II. Оборотні активи	76144,5	93323,1	79,43	80,24	17178,6	0,81	22,561	84,027
У тому числі:								
— запаси	33402,6	27881,9	34,84	23,97	-5520,7	-10,87	-16,528	-27,004
— дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6757,2	7360,7	7,05	6,33	603,5	-0,72	8,931	2,952
— інша поточна дебіторська заборгованість	2017,9	17057,8	2,11	14,67	15039,9	12,56	745,324	73,566
— інші оборотні	29915,5	83,6	31,21	0,07	-29831,9	-31,14	-99,721	-145,919
— грошові кошти та їх	4051,3	211	4,23	0,18	-3840,3	-4,04	-94,792	-18,784
Баланс	95861,1	116 305,2	100,00	100,00	20444,1	-	21,327	100

Таблиця 2.3

Пасив порівняльного аналітичного балансу

тис. грн

Актив	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни			
	на початок звітної періоду	на кінець звітної періоду	на початок звітної періоду	на кінець звітної періоду	абсолютних величин (3 - 2)	питомі вазі (5 - 4)	у % до величини на початок періоду	у % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Власний капітал	41820,9	53549,5	43,63	46,04	11728,6	2,42	28,045	57,369
II. Довгострокові зобов'язання	8449,5	7662	8,81	6,59	-787,5	-2,23	-9,320	-3,852
III. Поточні зобов'язання	45590,7	55093,7	47,56	47,37	9503	-0,19	20,844	46,483
Поточна КТ за: довгостроковим зобов'язанням	2721,6	2074,4	2,84	1,78	-647,2	-1,06	-23,780	-3,166
товари,	16979,5	18262,3	17,71	15,70	1282,8	-2,01	7,555	6,275
розрахунками з бюджетом	163,5	125,6	0,17	0,11	-37,9	-0,06	-23,180	-0,185
розрахунки зі	93,7	44,3	0,10	0,04	-49,4	-0,06	-52,721	-0,242
Розрахунки . з оплати праці	291,5	173,1	0,30	0,15	-118,4	-0,16	-40,617	-0,579
Інші поточні зобов'язання	25340,9	34279,1	26,44	29,47	8938,2	3,04	35,272	43,720
Доходи майбутніх періодів	-	135,1	0,00	0,12	135,1	0,12	-	0,661
Баланс	95861,1	116305,2	100,00	100,00	20444,1	—	21,327	100

Порівняльний аналітичний баланс зводить в одне ціле і систематизує ті розрахунки і прикидки, які звичайно аналізують вивчаючи баланс.

Схемою порівняльного аналітичного балансу охоплено більшість

важливих показників, що характеризують статику і динаміку фінансового стану. Порівняльний баланс фактично включає показники горизонтального і вертикального аналізів.

На підставі даних табл. 2.2 та 2.3 можна зробити такі аналітичні висновки. За звітний рік майно підприємства збільшилося на 20 444,1 тис. грн. і становить на кінець періоду 116 305,2 тис. грн. Така зміна обумовлена збільшенням необоротних активів на 3265,5 тис. грн. Збільшення на 17178,6 тис. грн. здійснилося також за рахунок оборотних активів. Але якщо проаналізувати зміни у питомій вазі, то видно, що на кінець періоду порівняно із початком періоду незначно збільшилася частка тільки оборотних активів (0,81%). Необоротні активи незначно зменшилися (- 0,81%). Якщо розглянути всі складові оборотних активів у тому числі — запаси (- 10,87%), дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (- 0,72%) тощо.

Збільшення майна підприємства на 20 444,1 тис. грн. було забезпечено зростанням джерел власних коштів на 58,03% $(11728,6 + 135,1) : 20444,1 * 100$) і відповідно на 41,97% покривалося збільшенням зобов'язань підприємства.

Треба зауважити, що частка оборотних активів на кінець періоду збільшилась на 18,843% , в абсолютному вимірі вони зросли на 17178,6 тис. грн. Приріст оборотних активів відбувався не рівномірно по всіх видах: виробничі запаси зменшилися на -5520,7 тис. грн, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги збільшилась на 603,5 тис. грн, інша поточна дебіторська заборгованість збільшилась на 15039,9 тис. грн, інші оборотні активи зменшилися на -29831,9 тис. грн, грошові кошти та їх еквівалент зменшилися на -3840,3 тис. грн.

Аналізуючи фінансовий стан, необхідно визначити та проаналізувати ефективне використання майна. Для цього застосовується система показників ефективної діяльності, аналіз показників рентабельності організації.

В умовах ринкових відносин велика роль показників рентабельності продукції, що характеризують рівень прибутковості (збитковості) її

виробництва. Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства.

Вони характеризують відносну прибутковість підприємства, вимірювану у відсотках до витрат коштів чи капіталу з різних позицій. Детальніше по підприємству таблиця 2.4.

Таблиця 2.4

Показники рентабельності

	2018р	2019р	2020р	2021р
Операційний прибуток, тис. грн	11 740	18 839	23 074	28 189
Чистий прибуток, тис. грн	32 381	32 050	45 276	69 240
Рентабельність продажу(виручка)				
за чистим прибутком	0,27	0,40	0,36	0,38
за операційним прибутком	0,74	0,68	0,70	0,93
Рентабельність активів				
за чистим прибутком	0,08	0,09	0,07	0,07
за операційним прибутком	0,164	0,159	0,142	0,163
Рентабельність власного капіталу				
за чистим прибутком	0,62	0,67	0,59	0,59
за операційним прибутком	1,21	1,14	1,16	1,45
Рентабельність статутного фонду				
за чистим прибутком	123,4	368,39	52,62	42,29
рентабельність осн. фондів				
за операційним прибутком	3,2	3,17	3,20	4,33
рентабельність обор активів				
за операційним прибутком	0,75	0,87	0,74	0,82

Отже, рентабельність продажу стабільно спадає за чистим прибутком та за операційним прибутком, зростає. Показники тільки у 2019 році зменшились.

Рентабельність активів стабільна за чистим прибутком зменшилась (0,02), а за операційним прибутком відхилення коливаються незначно. Тобто ТОВ

«Зоря» отримувала в 2019 році 9 гривень чистого прибутку на кожен вкладений гривню активів, а в 2020-2021 роках стала отримувати 7грн. Факторами такого спаду є неоптимізована робота структури оборотних та необоротних активів. Й навіть збільшення чистого прибутку не покращує дану ситуацію на підприємстві.

Пропоную далі дослідити ефективність використання основних виробничих фондів та оцінити їх вплив на кінцеві результати виробництва, адже результати залежать від характеру руху цих фондів як авансованої вартості в умовах конкретного підприємства, а також від їх фізичного стану.

Таблиця 2.6

Ефективність використання основних фондів

	2018р	2019р	2020р	2021р
Коефіцієнт зносу	0,24	0,30	0,38	0,45
Фондовіддача	0,28	0,29	0,31	0,29
Коефіцієнт придатності	0,76	0,70	0,62	0,55

За даними таблиці 2.6 коефіцієнт зносу збільшується, якщо за базу візьмемо 2018 рік, то абсолютне відхилення у 2021 році складає 0,21 (це становить 50% зносу за чотири роки), тобто основні виробничі фонди не оновлюються.

Коефіцієнт придатності є оберненим до коефіцієнта зносу. Тому товариству потрібно модернізувати основний виробничий фонд.

Показник фондовіддачі у товаристві коливається в межах 0,29-0,31.

Далі дослідимо показники ефективності використання оборотних активів та тривалість фінансового циклу.

Період фінансового циклу - це період, протягом якого власні оборотні

кошти роблять один повний оборот. Позитивною динамікою є скорочення показника. Для визначення поточного стану компанії необхідно порівняти період фінансового циклу з конкурентами. Отож, дані для визначення представлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Коефіцієнти оборотних активів

	2019р	2020р	2021р
Коефіцієнт оборотності активів	1,29	1,06	0,88
Тривалість обороту, дні	280	341	410
Коефіцієнт завантаження	0,78	0,95	1,14

Аналізуючи дані з таблицю 2.7 можна зробити такі висновки. Коефіцієнт оборотності значення даного показника говорить про те, скільки товарів і послуг продано за досліджуваний період на кожну гривню використаних активів. Нормативне значення показника залежить від сфери, в якій діє компанія. Для того, щоб сформулювати висновки про достатню або недостатню оборотність активів, необхідно зробити наступне. По-перше, показник розглядаємо в динаміці. Негативною тенденцією є зменшення значення коефіцієнта протягом періоду дослідження. По-друге, доцільно порівняти значення показника зі значеннями прямих конкурентів, але нажаль цих даних ми не маємо. Отже ТОВ «Зоря» неефективно використовує свої обмежені ресурси.

Тривалість обороту в днях теж збільшилась на 130 днів. Й це для товариства є не найкращим показником. Так як дане підприємство займається вирощуванням худоби, то потрібно змінити підходи щодо відгодівлі худоби.

Коефіцієнт завантаження збільшився. Адже у товаристві знос основних фондів. Даний коефіцієнт є оберненим до коефіцієнта оборотності

кредиторської заборгованості. В даному випадку коливається від 0,78-1,14.

Фінансовий цикл - починається з моменту оплати (погашення) кредиторської заборгованості, та завершується в момент одержання грошей від покупців за відвантажену продукцію (погашення дебіторської заборгованості). Давайте розглянемо тривалість фінансового циклу (див. таб. 2.8).

Таблиця 2.8

Тривалість фінансового циклу

	2019р	2020р	2021р
Тривалість операційного циклу	422,62	514,19	586,11
Тривалість обороту ТМЦ	396,11	483,46	503,53
Тривалість обороту Дт	26,51	30,73	82,58
Середня величина ТМЦ	31 504,75	55 719,35	64 865,80
Собівартість, тис. грн	28 632,50	41 490,80	46 376,30
Середня Дт заборгованість	3 495,50	5 511,25	17 105,45
Виручка від реалізації, тис. грн	47 471,30	64 564,60	74 565,40
Середня Кт заборгованість, тис. грн	19 096,80	33 461,35	50 342,20

Тривалість операційного циклу збільшилась на 164 дні. Для досліджуваного товариства даний показник в нормі, адже займається сільськогосподарською діяльністю.

Тривалість обороту ТМЦ також збільшилась на 108 днів. За даними таблиці можна сказати, що всі показники збільшилися.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості характеризує залучені кошти, які підлягають поверненню й свідчить про розміщення комерційного кредиту. Зростання даного показника значить збільшення швидкості оплати заборгованості, зниження - зростання покупок у кредит. За даними з таблиці бачимо, що збільшуються обсяги розрахунків у кредит в свою чергу, це свідчить про зниження ефективності управління підприємством.

Тепер дослідимо показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Аналіз ліквідності балансу стає необхідним в умовах ринкових відносин через посилення конкурентної боротьби та необхідність визначення

платоспроможності підприємства.

Отож, пропоную розглянути показники ліквідності ТОВ «Зоря», за допомогою таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Показники ліквідності та платоспроможності				
Показники	2018р	2019р	2020р	2021р
К-ент покриття загальний	1,6	2,2	1,7	1,7
К-ент покриття проміжний.	0,8	0,8	0,9	0,5
К-ент платоспроможності	138,9	161,8	254,2	266,0

Коефіцієнт покриття загальний повинен бути більшим одиниці. В товаристві даний показник в нормі, а в 2019 році взагалі сягав позначки 2,2.

Платоспроможність - здатність підприємства оплачувати термінові рахунки за ресурси вчасно та в повному обсязі. Платоспроможність відноситься до категорії фінансової стійкості.

Як бачимо в досліджуваний період грошей для погашення короткострокової заборгованості не вистачає. Хоча підприємство має змогу розрахуватись з поточними зобов'язаннями за рік. Але як бачимо кожний рік ситуація погіршується.

Фінансова стійкість підприємства - здатність зберігати рівноважну структуру активів і пасивів, гарантувати його поточну та перспективну платоспроможність, та привабливість в границях допустимого рівня фінансових ризиків (див. табл. 2.10).

Коефіцієнт автономії показує те, яку частину своїх активів компанії здатна профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Товариство на кінець досліджуваного періоду може профінансувати 54% активів за рахунок власного капіталу. Це означає, що підприємство стійке, стабільне, не залежить від зовнішніх кредитів. Але так як фірма збільшується то потребує залучення додаткових коштів. Цим самим збільшуючи показники платоспроможності.

Таблиця 2.10

Показники фінансової стійкості

Показники	2018р	2019р	2020р	2021р
1	2	3	4	5
Коефіцієнт автономії	55%	57%	44%	46%
Власний капітал	20208,30	36209,80	41820,90	53549,50
Пасив	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
Коефіц. Структури активів	25%	28%	21%	20%
Коефіц. фінансової залежності	45%	43%	56%	54%
Позиковий капітал	16861,60	27588,30	54040,20	62755,70
Пасив	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
Коефіц.поточної заборгованості	45%	33%	48%	47%
Короткострокова заборгованість	16861,60	21332,00	45590,70	55093,70
Пасив	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
Коефіц. Довгострокової фін. незалежності	55%	67%	52%	53%
Власний капітал	20208,30	36209,80	41820,90	53549,50
Довгострокова заборгованість	0,00	6256,30	8449,50	7662,00
Пасив	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
Коеф.покриття заборгованості	1,20	1,31	0,77	0,85
Коеф. Фін. Ричага	0,83	0,76	1,29	1,17
Власний капітал	20208,30	36209,80	41820,90	53549,50
Запозичений капітал	16861,60	27588,30	54040,20	62755,70
Оборотність капіталу		0,94	0,81	0,70
виручка від реалізації	43707,60	47471,30	64564,60	74565,40
сума капітала(=баланс)	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
Тривалість Обороту капіталу		382,47	445,11	512,17
сума капітала(=баланс)	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
виручка від реалізації	43707,60	47471,30	64564,60	74565,40
Период окупності Власного капіталу		1,76	1,95	4,07
Власний капітал	20208,30	36209,80	41820,90	53549,50
Сумма Чистого прибутку	11334,20	16001,50	20001,80	11721,90
Ефект фін. Ричагу		0,21	0,32	0,147

рентаб. Активів	0,26	0,34	0,31	0,16
ср. Вартість запозиченого кап.	0,00	0,00	0,00	0,00
налог	0,20	0,20	0,20	0,20
Зпозичений кап	16861,60	27588,30	54040,20	62755,70
Власний капітал	20208,30	36209,80	41820,90	53549,50
Темпи росту власног капіталу		0,56	0,57	0,24
Рентабельность продажів	0,26	0,34	0,31	0,16
Оборотність капіталу		0,94	0,81	0,70
коэф. рентабельності продаж		1,00	1,00	1,00
Пасив	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
Коефіц.поточної заборгованості	45%	33%	48%	47%
Короткострокова заборгованість	16861,60	21332,00	45590,70	55093,70
Пасив	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
Коефіц. Довгострокової фін. незалежності	55%	67%	52%	53%
Власний капітал	20208,30	36209,80	41820,90	53549,50
Довгострокова заборгованість	0,00	6256,30	8449,50	7662,00
Пасив	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
Коеф.покриття заборгованості	1,20	1,31	0,77	0,85
Коеф. Фін. Ричага	0,83	0,76	1,29	1,17
Власний капітал	20208,30	36209,80	41820,90	53549,50
Запозичений капітал	16861,60	27588,30	54040,20	62755,70
Оборотність капіталу		0,94	0,81	0,70
виручка від реалізації	43707,60	47471,30	64564,60	74565,40
сума капітала(=баланс)	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
Тривалість Обороту капіталу		382,47	445,11	512,17
сума капітала(=баланс)	37069,90	63798,10	95861,10	116305,20
виручка від реалізації	43707,60	47471,30	64564,60	74565,40
Период окупності Власного капіталу		1,76	1,95	4,07
Власний капітал	20208,30	36209,80	41820,90	53549,50
Сумма Чистого прибутку	11334,20	16001,50	20001,80	11721,90
Ефект фін. Ричагу		0,21	0,32	0,147
рентаб. Активів	0,26	0,34	0,31	0,16
ср. Вартість запозиченого кап.	0,00	0,00	0,00	0,00

налог	0,20	0,20	0,20	0,20
Зпозичений кап	16861,60	27588,30	54040,20	62755,70
Власний капітал	20208,30	36209,80	41820,90	53549,50
Темпи росту власног капіталу		0,56	0,57	0,24
Рентабельность продажів	0,26	0,34	0,31	0,16
Оборотність капіталу		0,94	0,81	0,70
коэф. рентабельності продаж		1,00	1,00	1,00

Коефіцієнт фінансової залежності є зворотним коефіцієнта автономії. Спадання цього коефіцієнта в динаміці означає зменшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства. Якщо його значення наближається до 1, то це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство, якщо перевищує - навпаки.

Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності. Він показує в якій мірі загальний обсяг використовуваних активів сформований за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу підприємства, тобто характеризує ступінь його незалежності від короткострокових позикових джерел фінансування. В даному товаристві коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності в динаміці збільшується, тобто товариство стає більш незалежним від короткострокових позик.

Коефіцієнт заборгованості - один з ключових фінансових мультиплікаторів, які застосовуються для аналізу стану суб'єкта господарювання, відстеження негативних тенденцій і своєчасного їх усунення. Оборотноість капіталу зменшується й на кінець періоду дослідження було вироблено товарів й надано послуг на суму 0,85 грн на кожну гривню залучених коштів. Ця негативна тенденція, викликана нестійкими доходами компанії.

Тривалість обороту капіталу залежить від частки основного капіталу. Чим більшу частку займає основний капітал, який обертається повільно, тим нижче коефіцієнт оборотності і вища тривалість обороту капіталу.

В даному товаристві була стабільно зростаючою. В 2018 році показник становить 512,17.

Період окупності власного капіталу мав значення для власників. Хоча період окупності збільшився майже в 2 рази. А для підприємства період окупності складає 4 роки. Це значно перевищує окупність альтернативних інструментів. Отже, вважаємо, що управління власним капіталом знаходиться на неналежному рівні.

Ефект фінансового важеля проявляється в різниці між вартістю позикового і розміщеного капіталів, що дозволяє збільшити рентабельність власного капіталу і зменшити фінансові ризики.

Ефект фінансового важеля за досліджуваний період був досить невеликим. Показник коливався від 0,15 до 0,32.

Фінансовий важіль характеризує можливість підвищення рентабельності власного капіталу і ризик втрати фінансової стійкості. Чим вище частка позикового капіталу, тим вище чутливість чистого прибутку до зміни балансового прибутку.

Позитивний ефект фінансового важеля базується на тому, що банківська ставка в нормальній економічній середовищі виявляється нижче прибутковості інвестицій. Негативний ефект (або зворотна сторона фінансового важеля) проявляється, коли рентабельність активів падає нижче ставки по кредиту, що призводить до прискореного формування збитків.

Темп приросту власного капіталу визначається як відношення суми реінвестованого прибутку до обсягу власного капіталу.

У свою чергу, дотримання цих умов гарантує і зростання власного капіталу, а, отже, і зростання рентабельності власного капіталу, і збереження зони фінансової стійкості. В результаті з'являється критерій, який необхідно враховувати при аналізі фінансово-економічного стану підприємства - дія одного і того ж фактора (фінансовий важіль) має бути односпрямованим як в сторону збільшення ROE, так і в бік підвищення фінансової стійкості.

При стабільному фінансовому становищі у підприємства повинна зростати частка власних оборотних коштів в обсязі оборотних активів, темпи зростання власного капіталу (розділ III балансу) повинні бути вище темпу росту позикового капіталу, а темпи збільшення дебіторської та кредиторської заборгованості повинні бути рівнозначними один одного. Саме таке сприятливе співвідношення зазначених параметрів склалося в уже згадуваному акціонерному товаристві.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу є низьким й значення знаходиться нижче нормативного. Власні кошти повністю віддаються на фінансування необоротних активів. Для вирішення цієї проблеми фірма, залучає додаткові кошти, але не успішно.

2.3 Оцінювання стану системи економічної безпеки ТОВ «Зоря»

Основними напрямками діяльності по забезпеченню безпеки є:

- інформаційно-аналітичні дослідження і прогнози оцінок безпеки;
- забезпечення безпеки персоналу;
- створення умов збереження та фізичного захисту матеріальних і фінансових засобів та об'єктів;
- забезпечення безпеки інформаційних ресурсів.

Дослідження проблеми забезпечення стану економічної безпеки підприємства на сучасному етапі є неможливим без дослідження не лише внутрішнього, але й зовнішнього середовища, на яке значно впливає галузева специфіка його діяльності, бо саме вона визначає сукупність зовнішніх факторів, під впливом яких формується рівень економічної безпеки підприємства.

До особливостей, що впливають на рівень економічної безпеки ТОВ

«Зоря», можна віднести: біологічний характер виробництва, необхідність

Таблиця 2.11

Ризики економічної безпеки ТОВ «Зоря»

Види ризиків	Характеристика ризику
1	2
Технологічні ризики	Характеризують негативний вплив матеріально-технічної бази АПК на якість і конкурентоспроможність продукції, на формування системи управління якістю з точки зору вимог до безпеки вироблених продуктів.
Екологічні ризики	Дають можливість оцінити ймовірність втрати доходу за рахунок впливу екологічних факторів
Соціальні ризики	Являють собою ймовірність отримання збитків від фінансової діяльності внаслідок низького рівня розвитку сільської інфраструктури (відсутність дитячих дошкільних закладів, закладів охорони здоров'я, середніх навчальних закладів, житла) та деградації людського потенціалу (низький рівень освіти населення, умінь, навичок, низька здатність до праці і т.ін.).
Агроекологічні ризики	Оцінюють ймовірність отримання збитку в результаті несприятливих природно-кліматичних умов на окремо взятій території.
Фінансово-економічні ризики	Характеризують зниження доходу внаслідок відсутності доступності до кредитних ресурсів, високого рівня корупції при розподілі фінансових ресурсів на виконання різного роду програм, спрямованих на забезпечення стійкості АПК, відсутності податкових пільг, підвищення податкового тягаря, низьку зацікавленість місцевої влади в реалізації механізмів державно-приватного партнерства.
Виробничі ризики	Характеризують ймовірність втрати частини виробленої продукції внаслідок її псування; не дотримання ефекту масштабу виробництва, а також через неможливість забезпечити достатній рівень виробництва найважливіших видів продуктів.
Політично-військові ризики	Являють собою ризики, пов'язані зі змінами в правовому полі держави, а також ризики, пов'язані з військовими діями на території держави або в безпосередній близькості від неї.

залучення у виробництво природних ресурсів, низьку цінову еластичність попиту на сільськогосподарську продукцію, безпосередній зв'язок з функціонуванням сільських територій та їх інфраструктурою, короткий термін зберігання окремих видів сільськогосподарської продукції та інше.

Крім того, потрібно враховувати такі особливості сільського господарства, як нестабільний фінансовий стан галузі, низьку прибутковість аграрного виробництва, високу вартість залученого капіталу. Основні види ризиків та внутрішні і зовнішні загрози для економічної безпеки товариства. Види ризиків та їх характеристики наведено в табл. 2.11.

Одним із важливих питань проведеного дослідження є встановлення критеріїв економічної безпеки. Критерій економічної безпеки - це кількісне або якісне порогове значення того чи іншого показника, за яким здійснюється оцінювання рівня економічної безпеки товариства [20].

Виходячи з даного визначення, сформулюємо основні вимоги, які повинні відповідати критерії, що характеризують економічну безпеку ТОВ «Зоря». Такі критерії повинні:

- віддзеркалювати результати діяльності товариства;
- відображати головну мету функціонування підприємства;
- забезпечувати ефективний відтворювальний процес аграрного виробництва;
- давати можливість достовірно оцінювати рівень економічної безпеки аграрної галузі в цілому та кожної її складової частини окремо.

Забезпечення економічної безпеки є однією із головних складових успішного ведення господарської діяльності. У сучасному світі безпеку інформації неможливо забезпечити окремо, без захисту всієї комп'ютерної техніки, комунікацій і програм, що застосовуються. У зв'язку із цим всі технічні засоби обробки інформацією, програмне забезпечення поєднує в поняття ресурс, безпека якого залежить від таких характеристик, як:

- а) конфіденційність - здатність ресурсу бути доступним тільки користувачам аграрного підприємства, що мають на це дозвіл і бути

недоступним всім іншим;

б) цілісність - здатність ресурсу бути повним, незмінним і працездатним в усі необхідні періоди роботи користувачів товариства;

в) доступність - здатність ресурсу бути в потрібному для користувача місці, у потрібне для нього час і у потрібній формі. Всі співробітники товариства, що займаються питаннями безпеки ресурсу, повинні мати чіткі правові інструкції, у яких обговорені з однієї сторони, весь спектр дозволених робіт з ресурсом, а з іншої сторони наслідки протиправних дій з ресурсом.

Ще одним важливим питанням забезпечення економічної безпеки аграрної галузі є виявлення не тільки потенційних і реальних загроз, а й розробка класифікації цих загроз (рис. 2.2).

Як видно із даних, наведених на рис. 2.2, загрози економічній безпеці аграрної галузі досить різноманітні і мають складну структуру. Тому стійкість і економічна безпека аграрної галузі як складної економічної системи можуть бути забезпечені як за рахунок підвищення якісного стану складових національної безпеки держави, так і за рахунок зменшення впливу факторів, які безпосередньо та опосередковано створюють загрози економічній безпеці аграрної галузі.

До зовнішніх загроз визначають: повномасштабна війна, протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів, юридичних та фізичних осіб, що займаються промисловим шпигунством, рейдерством або шахрайством, неплатоспроможних ділових партнерів, раніше звільнених за різні проступки власних працівників, а також правопорушення з боку корумпованих елементів з числа представників контролюючих, правоохоронних та інших державних органів, а також зміна кліматичних умов.

Служба безпеки підприємства має брати участь у розробці внутрішніх нормативних документів з метою відображення в них вимог щодо створення і управління безпекою товариства. Робота служби безпеки в цьому аспекті повинна бути системною і циклічною.

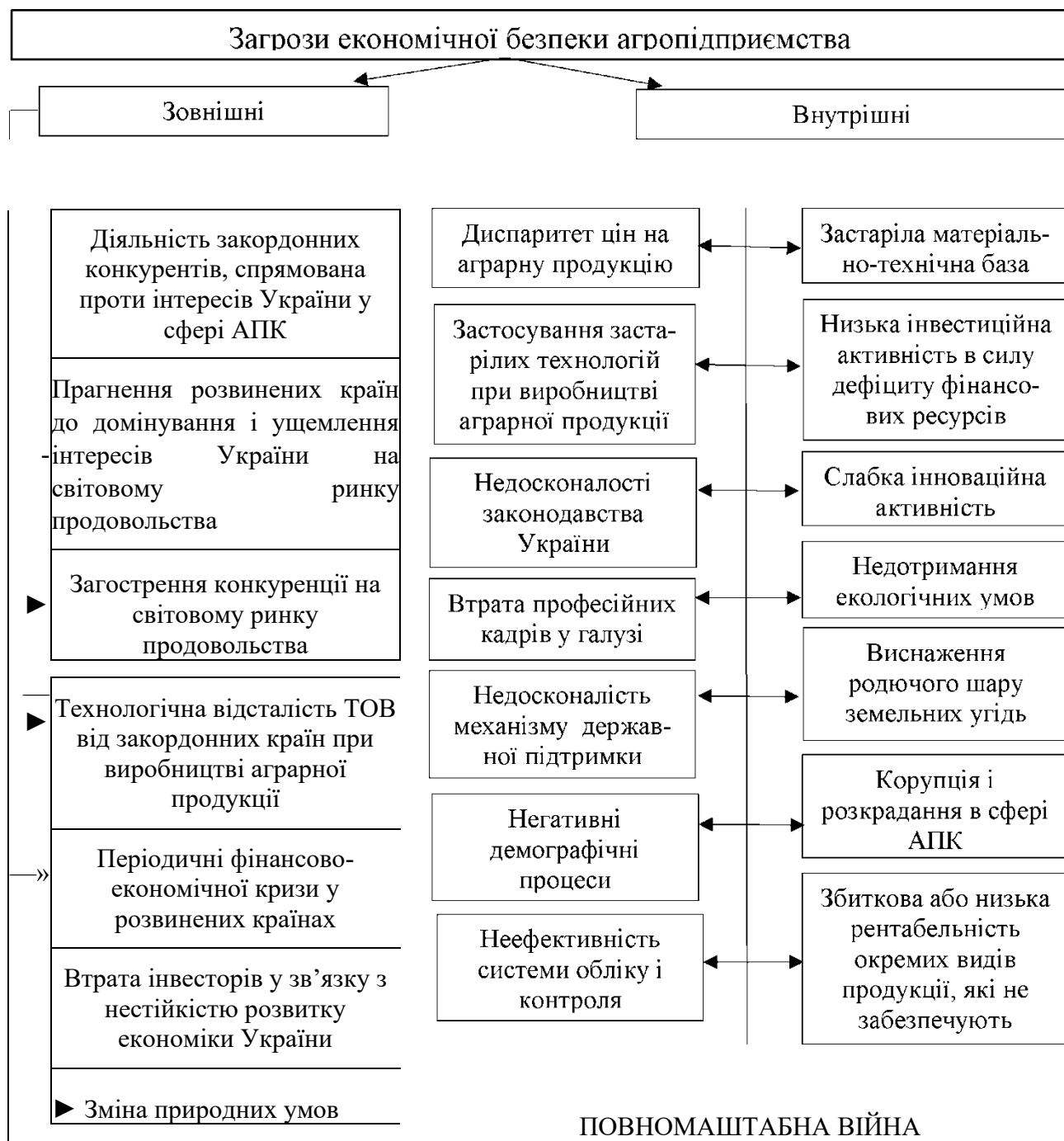

Рис. 2.2. Загрози економічній безпеці ТОВ «Зоря»

Основні етапи показані на рис. 2.3.

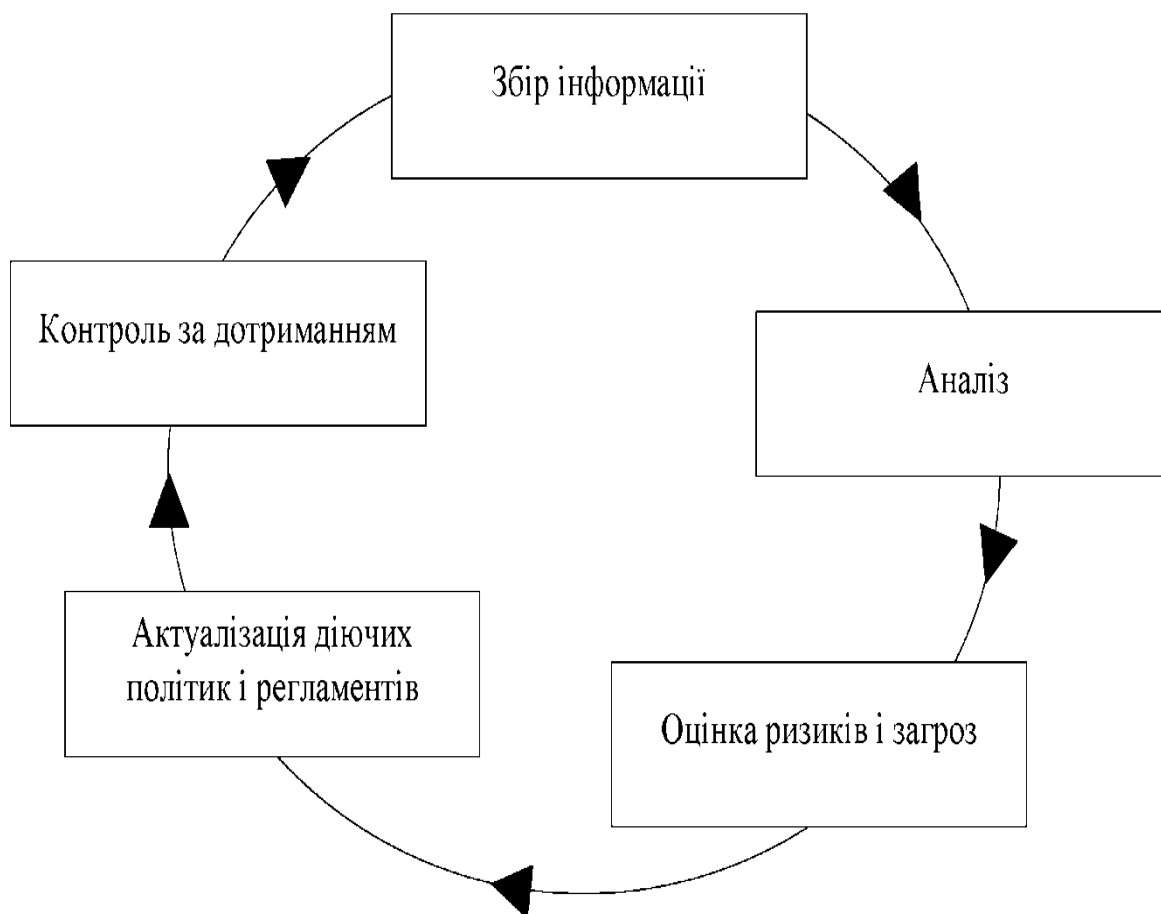

Рис. 2.3 Основні етапи роботи служби безпеки

В досліджуваному товаристві за допомогою матричного підходу до організації діяльності із забезпечення економічної безпеки заходи з управління складовими безпеки покладаються на діючі на підприємстві структурні підрозділи.

Використовуючи дані умови ситуаційного завдання, щодо функціональних напрямів безпеки та діючих підрозділів підприємства, складемо відповідну матрицю та представимо результати роботи (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Матрична стратегія забезпечення економічної безпеки підприємства

Функціональні напрями забезпечення економічної безпеки	Структурні підрозділи, що виконують окремі функції у сфері безпеки											
	Бухгалтерія	Планово-економічний	Юридичний відділ	Служба охорони і режиму	Відділ матеріально-технічного забезпечення	Транспортний відділ	Фінансово-комерційний	Відділ економічного аналізу та	Відділ кадрів	Відділ маркетингу	Відділ головного технолога	Відділ головного агроному
Фінансова безпека	+	+					+	+				
Техніко-технологічна безпека					+						+	+
Інтелектуально кадрова безпека									+			
Продуктова безпека										+	+	+
Маркетингова безпека										+		
Логістична безпека						+						
Інституційно правова безпека			+	+								
Силова безпека				+								
Екологічна безпека											+	+
Інформаційна безпека	+	+	+	+			+	+			+	+

В основі побудови матричної системи організації економічної безпеки лежить підхід, за яким в умовах обмеженого бюджету слід мінімізувати витрати на організацію спеціалізованих безпекових підрозділів, а окремі функції із забезпечення економічної безпеки максимально делегувати різним структурним підрозділам підприємства, зокрема шляхом перегляду посадових інструкцій відповідних фахівців, які забезпечують певний складник економічної безпеки.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ЗОРЯ»

Варто зауважити, що в умовах економічної і політичної нестабільності, функціонування підприємств значною мірою залежить від раціонального, виваженого прийняття управлінських рішень і ефективної системи організації їх діяльності. Вирішення зазначених завдань на вітчизняних підприємствах ускладнюється відсутністю чіткого вектору розвитку та якісно розробленої стратегії управління, що призводить до зниження фінансової стійкості, потенціалу та конкурентоспроможності підприємства.

На сучасному етапі розвитку економіки країни, в умовах фінансово-економічної нестабільності та складних трансформаційних процесів значно ускладнюються умови господарювання вітчизняних підприємств. Ефективність діяльності суб'єктів господарювання зумовлюється переважно станом їх фінансів, що призводить до необхідності розгляду проблеми забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Недостатність уваги до проблем фінансової безпеки може привести навіть при високий доходності бізнесу до того, що підприємство стане ціллю ворожого поглинання та, з іншого боку, ріст темпів бізнесу викликає більш високу залежність підприємств від зовнішніх джерел фінансування та, можливо, втрату самостійності у прийнятті управлінських рішень.

Саме тому важливий ґрунтовний аналіз системи фінансової безпеки підприємства, що має на меті визначення рівня безпеки, виявлення ризиків, деструктивних чинників та загроз, формування оптимальної фінансової стратегії підприємства, спрямованої на досягнення його стійкості в короткостроковому та довгостроковому періоді.

Проведений у другому розділі аналіз фінансового стану та визначення безпечного рівня ТОВ «Зоря» дозволили виокремити проблемні моменти життєдіяльності досліджуваного підприємства та акцентувати увагу на заходах

їх мінімізації чи ліквідації.

Досягнення прибутковості є першочерговим завданням для суб'єкта господарювання, який здійснює діяльність на комерційній основі. Підвищення прибутковості можливе за рахунок збільшення обсягів продажу та зниження витрат.

Збільшення обсягу продажу передбачає:

- стимулювання попиту на продукцію підприємства;
- розширення збутової мережі та вихід на нові ринки збуту;
- комплексні маркетингові дослідження потенційних ринків збуту;
- вивчення можливостей проведення наступальної маркетингової політики;
- випуск нових конкурентоспроможних видів продукції.

Зменшення витрат виробництва передбачає:

- пошук постачальників, що пропонують вигідніші умови;
- зменшення постійних та змінних витрат за рахунок економії;
- зменшення постійних витрат шляхом скорочення надлишкових

виробничих потужностей.

Для підприємства завжди важливим є правильне визначення оптимальної потреби в оборотних коштах, що дозволить із мінімальними витратами отримувати прибуток, запланований при даному обсязі виробництва. Заниження величини оборотних коштів спричиняє нестійкий фінансовий стан, перебої у виробничому процесі й, як наслідок, зниження обсягу виробництва й прибутку. У свою чергу, завищення розміру оборотних коштів знижує можливості підприємства провадити капітальні витрати з розширення виробництва.

Особлива роль у нових умовах господарювання відводиться раціональному та ефективному використанню серед оборотних коштів перш за все грошових ресурсів. Це обумовлено тим, що наявність оптимального залишку грошових коштів є одним з важливих факторів безперервності процесу виробництва. Тому так важливо в умовах сучасного господарювання забезпечити оптимізацію руху грошових коштів на кожному підприємстві.

Оптимізація руху високоліквідних оборотних коштів являє собою процес вибору найкращих форм їх організації на виробництві з урахуванням умов і особливостей здійснення господарської діяльності.

Досягнення маркетингових цілей на підприємстві здійснює відділ збуту, головною функцією якого є продаж продукції за встановленими роками каналами розподілу, але потрібно зауважити на відсутності обґрунтованого стратегічного планування маркетингової діяльності (дослідження ринку, розробка рекламних заходів, політика ціноутворення), тобто даний структурний підрозділ товариства своєю діяльністю не охоплює в повній мірі необхідних комплекс заходів з маркетингу, який потрібен для ефективного функціонування підприємства в кризових ринкових умовах. Тому постає необхідність переглянути ефективність управління маркетингом на підприємстві.

З цією метою було проведено SWOT-аналіз діяльності ТОВ «Зоря», який відбувався за наступним алгоритмом: виявлено основні фактори макросередовища, що впливають на діяльність товариства; розподілено їх за групами чинників, надано оцінку та охарактеризовано їх впливи; проаналізовано внутрішнє середовище підприємства, можливості й загрози макросередовища, здійснено пошук можливих варіантів їх вирішення; проаналізовано безпосереднє оточення підприємства; встановлено ланцюги взаємозв'язку між можливостями та загрозами; складено матрицю SWOT, на підставі якої розроблено маркетингову стратегію подальшої діяльності товариства.

Встановлено, що ТОВ «Зоря» має значні сильні сторони (висока якість, інноваційні технології), але наявність таких слабких сторін як: відсутність власної мережі роздрібної торгівлі, недосконала система менеджменту, неефективний розподіл продукції за існуючими каналами розподілу - не дозволяють повною мірою реалізувати наявний потенціал.

Сумарно сильні сторони підприємства оцінено в 13 балів, а слабкі сторони - в 12 балів, що свідчить про достатність ресурсної бази підприємства для

нейтралізації виявлених проблематичних питань.

В умовах кризи в Україні існує значна кількість загроз (тривалий військовий конфлікт, економічна криза, загроза неконтрольованого зростання цін на ресурси, скорочення доходів населення, нестабільність у суспільстві, нестабільне зниження курсу національної валюти), що становить небезпеку для стабільності функціонування підприємства. Разом з цим, потрібно звернути увагу на виявлені можливості для розвитку ТОВ «Зоря» щодо розширення виробництва, збутової політики; знаходження нових сегментів ринку, використання новітніх технологій (датчики для зчитування життєво важливих факторів рослин, GPS для автоматизації машин, оптимізація зрошення за допомогою програмного аналізу тощо.), реалізація яких дозволить не тільки уникнути впливу загроз, але й дасть змогу підвищити конкурентоздатність підприємства.

На основі проведеної оцінки адаптивності підприємства ТОВ «Зоря», можна відмітити, що продукція агрофірми має прийнятну ціну і високу якість. Але внаслідок недосконалої роботи відділу збуту і відсутності власної мережі збуту виявлено незадовільний темп попиту і привабливі сегменти, що не зайняті підприємством, через що не використовуються наявні можливості для подальшого зростання.

Встановлено, що товариство має значну кількість постачальників, що є позитивним аспектом, бо підприємство, при необхідності, може компенсувати недолік поставок одного постачальника іншим, що зменшує ймовірність збоїв поставок сировини. Товариство також має значну кількість оптових споживачів, що забезпечує стабільне функціонування підприємства.

На основі проведеного аналізу макро- та мікросередовища ТОВ «Зоря» було складено матрицю SWOT-аналізу (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Матриця SWOT-аналізу ТОВ «Зоря»

Зовнішнє середовище Внутрішнє середовище	Можливості 1. Можливість одержання додаткових інвестицій від стратегічних партнерів 2. Вихід на нові ринки або сегменти ринку 3. Можливості розширення виробництва, збуту	Загрози 1. Економічна, політична та соціальна криза в країні 2. Високі податкові ставки 3. Зростання цін на сировину 4. Конкурентна боротьба 5. Скорочення доходів споживачів 6. Зниження курсу національної валюти, інфляційні процеси
	Сильні сторони 1. Одержання стабільного прибутку 2. Досконале володіння інноваційними технологіями, що забезпечує одержання продукції високої якості та зниження собівартості 3. Підвищується фондовіддача; зростає продуктивність праці 4. Висококваліфіковані спеціалісти	Поле СіМ (21 бал) За рахунок впровадження нової маркетингової політики та політики стимулювання збуту зменшити наслідки невикористання елементів по стимулюванню збуту кінцевих споживачів Поле СіЗ (30 балів) Впровадження сучасних технологій, підтримка високої якості і доступної ціни, залучення висококваліфікованих спеціалістів.
	Слабкі сторони 1. Відсутність власної мережі для роздрібної торгівлі 2. Недосконала система мотиваційного менеджменту 3. Не використовується реклама 4. Неефективна робота відділу збуту та відсутність служби маркетингу	Поле СіМ (21 бал) Реорганізація відділу збуту та відкриття служби маркетингу, оптимізація розподілу продукції за наявними каналами розподілу. Поле СіЗ (30 балів) Інфляційні процеси в Україні в подальшому можуть відлякувати іноземних інвесторів від інвестицій в дане підприємство, тому для впровадження змін у структуру управління і технологію виробництва слід покладатися, в першу чергу, на власні кошти.

За результатами таблиці 3.1 встановлено, що найбільшу кількість балів мають поля СЛМ (слабкі сторони на можливості) та СЛЗ (слабкі сторони на загрози).

Отже стратегію управління маркетингом в товаристві потрібно починати з усунення слабких боків, нарощування сильних сторін, використання можливостей та нейтралізації за рахунок потенціалу підприємства загроз.

На підставі проведеного SWOT-аналізу розроблено стратегію управління маркетинговою діяльністю ТОВ «Зоря», яка ґрунтується на вирішенні наступних завдань:

1) Управління торгівлею. Реорганізація відділу збуту у службу торгівлі дозволить значно збільшити ефективність системи торгівлі на підприємстві і дасть змогу зосередити увагу на проведенні більш якісного дослідження елементів ринкового середовища, розробці форм стимулювання збуту продукції за оптимізованими каналами розподіл;

2) Удосконалення підсистеми менеджменту, а саме: посилення контролю якості продукції; покращення кадрової політики за рахунок добору висококваліфікованих спеціалістів до служби торгівлі, організації курсів підвищення кваліфікації для працівників; покращання мотиваційного менеджменту персоналу.

Усунення виявлених слабких боків у виробничо-збутовій діяльності ТОВ «Зоря» зміцнить існуючі сильні сторони підприємства, що дозволить ефективніше протидіяти загрозам зовнішнього середовища, дасть змогу більш інтенсивно впроваджувати сучасні інноваційні технології, контролювати відповідність високим стандартам якості продукції, залучувати висококваліфікованих спеціалістів.

Розроблено багатofакторну нечітко-множинну модель аналізу рівня економічної безпеки підприємства, що дозволяє розрахувати інтегральний показник економічної безпеки підприємства на основі відповідної системи груп факторів, розподілених за нечіткими рівнями. Економічна безпека ТОВ «Зоря» може бути оцінена на основі значень узагальнених груп показників.

$$I = fZ (Y1, Y2, Y3, Y4)$$

де Y_i – відповідна i -та група показників.

У свою чергу, комплексне значення кожної з вказаних груп показників було розраховане за наступними коефіцієнтами (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Групи показників економічної безпеки підприємства

Назва групи	Назва показника	Позначення
Оцінка ліквідності активів (X1)	Коефіцієнт покриття	X1
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	X2
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	X3
Оцінка фінансової стійкості (T2)	Коефіцієнт фінансової стабільності	X4
	Коефіцієнт незалежності (автономії)	X5
	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	X6
Оцінка рентабельності (ГС)	Коефіцієнт рентабельності активів	X7
	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	X8
	Коефіцієнт рентабельності діяльності	X9
	Коефіцієнт рентабельності продукції	X10
Оцінка ділової активності (Y4)	Коефіцієнт оборотності основних засобів	X11
	Коефіцієнт оборотності активів	X12
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	X13

Наступним кроком було здійснення розрахунку значимості факторів за правилом Фішберна. Результат продемонстровано на таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Розрахунок вагових коефіцієнтів для груп показників

Назва групи	Вага групи	Коефіцієнт	Вага показника
Оцінка ліквідності активів	0,32	Коефіцієнт покриття	0,107
		Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,107
		Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,107
Оцінка фінансової стійкості	0,24	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,080
		Коефіцієнт незалежності (автономії)	0,080
		Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	0,080
Оцінка рентабельності	0,16	Коефіцієнт рентабельності активів	0,040
		Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,040
		Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,040
		Коефіцієнт рентабельності продукції	0,040
Оцінка ділової активності	0,08	Коефіцієнт оборотності основних засобів	0,027
		Коефіцієнт оборотності активів	0,027
		Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,027

Відповідно до класифікатора, можемо визначити рівень економічної безпеки у динаміці ТОВ «Зоря» у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Рівень економічної безпеки ТОВ «Зоря»

Роки	Інтегральний показник оцінки	Лінгвістична змінна
2018	0,106	Середній «СР»
2019	0,143	Середній «СР»
2020	0,103	Середній «СР»
2021	0,107	Середній «СР»

Аналіз оцінки показників свідчить, що найбільшого впливу на економічну безпеку підприємства ТОВ «Зоря» завдають зміни рівнів рентабельності та ділової активності, тому у разі необхідності покращити значення рівня економічної безпеки.

ВИСНОВКИ

Для ефективного функціонування системи економічної безпеки, по-перше, вона має унікальною для кожного суб'єкта господарювання; по-друге, комплексність забезпечення економічної безпеки підприємства та постійне зростання її рівня можливе лише за умови якісної, інтегрованої, оперативної роботи всіх підрозділів підприємства.

Безпека підприємства - це стан захищеності його життєво важливих інтересів від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань і окремих осіб, здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, зберігати стабільність функціонування і розвитку підприємства відповідно до його статутних цілей.

Дослідивши передовий світовий досвід розвинутих країн світу відносно організації економічної безпеки підприємств, можна стверджувати, що найефективнішими інструментами забезпечення економічної безпеки підприємств є удосконалення законодавчої бази, здійснення постійних заходів з профілактики загроз, проведення політики ефективного використання персоналу, використання інновацій у всіх напрямках економічної діяльності підприємства.

Забезпечення фінансової безпеки сільськогосподарських товаровиробників здійснюється, в основному, за власні кошти, інвестиції та державні дотації. В сучасних умовах суб'єктам господарювання необхідно розраховувати в першу чергу на внутрішні фінансові ресурси, інші відіграють регулюючу і допоміжну роль в забезпеченні фінансової безпеки товаровиробників. Дослідивши механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства та особливості його функціонування на сільськогосподарських підприємствах, можемо виділити основні напрями його вдосконалення: покращення управління власними оборотними коштами, оптимізація їх обсягів, забезпечення ліквідності балансу, прискорення оборотності активів та диверсифікація виробництва.

Важливим є розробка ефективної політики управління грошовими потоками, яка певною мірою залежить від організації оперативного фінансового планування. Ефективним наразі є створення системи фінансового контролінгу на підприємстві, що включає: визначення об'єкта контролінгу та сфери його застосування; розробку системи кількісних стандартів контролю; побудову системи моніторингу фінансових показників; формування системи алгоритмів дій щодо усунення відхилень.

Для удосконалення діагностики та прогнозування економічної безпеки сільськогосподарських підприємств викладені три загальноприйняті моделі формування двоїстих моделей при вивченні технологій виробництва з кількома вхідними величинами, що складаються з декількох вихідних величин. Автором сформовано виробничі проблеми мінімізації витрат, максимізації доходів та максимізації прибутку. Двоїсті функції вартості, доходу або прибутку, що представляють ці проблеми оптимізації, визначені у своїх загальних формах як функції цін та кількості ресурсів.

Отже, служба безпеки підприємств завжди має бути готовою до подолання критичної (кризової) ситуації, що може виникнути через зіткнення інтересів бізнесу та реалій світу. Для управління безпекою багато сільськогосподарських підприємств створюють так звані кризові групи, у складі яких працюють керівник підприємства, юрист, фінансист і керівник служби безпеки. Головна мета діяльності кризової групи - протидія зовнішнім загрозам для безпеки підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / [Небава М. І., Міронова Ю.В.] - Вінниця : ВНТУ, 2017. - 73 с
- 2 . Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. /Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. — К., 2008. — 48 с.
- 3 Лучик М.В. Методико методологічні підходи до забезпечення економічної безпеки аграрної галузі // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». — 2013. — Вип. 10 (3). — С.455—463.
4. Курган В.П. Економіка аграрних підприємств: навч. посібник. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. — 270 с.
- 5 . Береза З. В. Суть і складові економічної безпеки підприємства / З. В. Береза // Науковотеоретичний журнал —Наука й економіка! Хмельницького економічного університету. - 2009. — Вип. №4 (16). Т. 2. — С. 59-64.
7. Бахчиванжи Л.А., Павлова О.Ю. Диверсифікація діяльності аграрних підприємств як стратегія управління соціально-економічним розвитком // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. № 6. 2013. С. 84 - 91.
9. Коваленко, О. В. Підходи до визначення поняття економічної безпеки підприємства.— [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_028.pdf (1.09.15).
10. Шкарлет, С. М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку: автореф. дис. докт. екон. наук: 08.00.04 / С. М. Шкарлет.— К., 2007.— 24 с.
11. Отенко, І. П. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков.— Х.: Вид. ХНЕУ, 2012.— 256 с.
- 16 Захисний підхід до визначення економічної безпеки регіону / В. О. Онищенко, О. М. Бондаревська // Проблеми економіки. - 2018. - № 1. - С. 158-164. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2018_1_21
- 17 Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з

- суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д- ра. екон. наук: 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності» / Людмила Григорівна Шемаєва ; Ун-т економіки та права «КРОК». - К., 2010. - 39 с.
- 18 Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. - К.: Лібра, 2003. - 280 с.
- 19 Зацеркляний М.М. Основи економічної безпеки : [навчальний посібник] / М.М. Зацеркляний, О.Ф. Мельников. - К. : КНТ, 2009. - 337
21. Волошин В. І. Пріоритети та методи забезпечення економічної безпеки малого і середнього підприємництва : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 « економіка та управління національним господарством» / Володимир Іванович Волошин ; [Ін-т регіональних досліджень НАН України]. -Л., 2018. - 196 с.
22. Бачевський, Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства : [навч. посіб.] / Б.Є. Бачевський, І.В. Заблудська, О.О. Решетняк. - К.: ЦУЛ, 2019. - 400 с.
23. Варналій З. С. Економічна безпека: навч. посіб. К.: Знання, 2019.- 647 с.
24. Гусев В.С. Економіка і організація безпеки господарських суб'єктів: підручник / В.С. Гусев та ін. К.: Лібра, 2012. 205 с.
25. Ілляшенко О.В. Механізм функціонування системи економічної безпеки підприємства: підхід до побудови // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2014. № 26(1). С. 160-168.
26. Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки:автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01. Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. К., 2004. 18 с.
27. Євдокимова Н. М., Кірієнко А. В. Економічна діагностика: навч.- метод. посіб. К.: КНЕУ, 2005. 110 с
28. Кулаженко В.В. Система моніторингу економічної безпеки як чинник формування його конкурентоспроможності //Ефективна економіка. 2016. №8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5127>

29. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). К.: Національний торговельно-економічний університет. 2018. 759 с.
30. Козаченко Г. В., Понамарьов В.П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія, К.: Лібра, 2013. 280 с.
31. Мойсеєнко І.П., Демчишин М.Я. Економетричний аналіз стану економічної безпеки суб'єктів господарювання. // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. Збірник наукових праць. [Гол. ред. Р.І. Тринько]. Львів, 2020. № 1. С. 251- 263.
32. Омельчук С. С. Визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства» та його складових // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2008. № 6. Т.1. С. 206 -210.
33. Ортинський В. Л., Керницький І. С. та ін. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник. К.: Правова єдність, 2019. 544 с.
34. Пилипенко Н.М., А.І.Кліпун Особливості оцінки економічної безпеки сільськогосподарських підприємств // International Scientific Journal 2018. №1. С.44-49. URL: <https://www.internauka.com/uploads/public/15156667597291.pdf>
35. Степанов Д.С. Innovation component of polystructural process of formation and diagnostics of economic security of enterprise. Агросвіт. Науково-практичний журнал. №6, березень, 2019р. С.89-98 (включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз: Index Copernicus, Індекс Google Scholar).
36. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: Монографія. К.: Книжкове вид-во НАУ. 2021. 436 с.
37. Романчик Т.В. Економічна безпека підприємства: функціональні аспекти // Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації. Запоріжжя: «Просвіта», 2017. Т. 2. С. 372-374.
38. Silver, L., Berggren, B., & Fili, A. (2016). The role of crowdfunding in entrepreneurial ventures: an analysis of recent trends in Sweden. Investment Management and Financial Innovations (open access), 13(1-1).

[https://doi.org/10.21511/imfi.13\(1-1\).2016.09](https://doi.org/10.21511/imfi.13(1-1).2016.09)

39. Blakyta, G. Matusova, O. Lanovska H. and Adamenko V. (2017). Integral assessment of business environment security. *Problems and Perspectives in Management*, 15(4), 280-292. doi:10.21511/ppm.15(4-1).2017.12
40. Bernal-Conesa J. A. Impacts of the CSR strategies of technology companies on performance and competitiveness. / J. A. Bernal-Conesa, A. J. Briones-Penalver, C. de Nieves-Nieto, // *Tourism & Management Studies*, 13(4), 2017. pp. 73-81. Retrieved from https://tmstudies.net/index.php/ectms/article/viewFile/1043/pdf_72
41. Бельтюков Є.А., Некрасова Л.А. Конкурентна стратегія підприємства: сутність та формування на основі оцінки рівня конкурентоспроможності // *Економіка: реалії часу*. 2014. № 12. С. 6 - 13.